

Przyrodnicze dziedzictwo w Demokratycznej Republice Konga – cel pierwszej wycieczki do Afryki

Jednym z największych i najbogatszych przyrodniczo krajów Afryki jest Demokratyczna Republika Konga. Znajduje się tu pięć docenionych przez UNESCO przyrodniczych obszarów ochronnych, które bardzo chciałbym zwiedzić.

Podczas drugiej sesji (w 1979 roku) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO został wpisany utworzony w 1925 roku Park Narodowy Wirunga.

Dzięki aktywnemu łańcuchowi wulkanów Wirunga (o powierzchni 790 tys. ha) jest wyjątkowy na skalę światową. W otaczających go masywach górskich: Ruwenzori i Wirunga znajdują się dwa najbardziej aktywne wulkany Afryki: Nyamuragira i pobliskie Nyiragongo, które odpowiadają, bez mała, za połowę historycznych erupcji wulkanicznych na tym kontynencie. Wulkan Nyiragongo jest charakterystyczny ze względu na znajdujące się w jego kraterze jezioro lawowe, które podczas wybuchu stanowi ekstremalne zagrożenie dla lokalnych społeczności.

Park zawiera również ważne skupiska zwierząt, zwłaszcza słoni, bawołów i kobów Thomasa, a także największą koncentrację hipopotamów w Afryce (20 tys. osobników żyje nad brzegiem Jeziora Edward i wzdłuż rzek Rwindi, Rutshuru i Semliki).

Ze względu na różnice w wysokości (600 - 5109 m. n. p. m.), opadach i charakterze ziemi, Wirunga posiada bardzo szeroką różnorodność roślin i siedlisk zwierząt. Zidentyfikowano ponad 2000 gatunków roślin (z czego 10 % endemicznych). W parku żyje 218 gatunków ssaków, 706 gatunków ptaków, 109 gatunków gadów i 78 gatunków płazów. Służy również jako schronienie dla 22 gatunków naczelnych, z których trzy są wielką małpą: goryl górski, goryl wschodni i szympanś wschodni. W Wirunga mieszka 1/3 światowej populacji goryli górskich.

Strefa sawanny zawiera zróżnicowaną populację kopytnych, a gęstość biomasy dzikiej przyrody jest jedną z najwyższych na ziemi (27,6 tony/km²). Wśród kopytnych znajdują się również rzadkie zwierzęta, takie jak: okapi (endemiczny dla Demokratycznej Republiki Konga) i czerwony leśny duiker (endemiczny dla Gór Ruwenzori).

W 1994 roku Park Narodowy Wirunga został przeniesiony na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu. Stało się to w następstwie wojny w sąsiedniej Rwandzie i późniejszego masowego napływu uchodźców z tego kraju, co doprowadziło do dużego wylesienia terenów i rozwoju kłusownictwa. Wielu pracowników parku nie było wynagradzanych przez prawie rok. Populacja ludzi w wioskach rybackich w pobliżu jeziora Edward wzrosła kilkukrotnie, stwarzając poważne zagrożenie dla integralności parku. Zapotrzebowanie na drewno ludzi koczujących w rezerwacie oszacowano na 600 ton metrycznych dziennie, co mogłoby doprowadzić do wyczerpania się lasów na nizinach.

W 1980 roku, na trzeciej sesji, Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wzbogacił wpis kolejnego obszaru w Demokratycznej Republice Konga – Parku Narodowego Kahuzi-Biega. Rozległy obszar pierwotnego lasu tropikalnego zdominowany przez spektakularne dwa wygasłe wulkany (Kahuzi i Biega) ma zróżnicowaną i bogatą faunę. Jedną z ostatnich grup wschodnich goryli nizinnych (składająca się tylko z około 250 osobników) żyje na wysokości 2100-2400 m. n. p. m..

Park jest drugim, najważniejszym miejscem regionu, zarówno pod względem endemicznych gatunków, jak i pod względem szczególnej różnorodności żyjących tu zwierząt. Chroni 136 gatunków ssaków, wśród których gwiazdą jest wschodni goryl nizinny i trzynaście innych naczelnych, w tym zagrożone szympansy. Można również spotkać tutaj inne niezwykle rzadkie gatunki wschodnich lasów Demokratycznej Republiki Konga, takie jak: żeneta olbrzymia i żeneta rybożerna. W parku żyją również charakterystyczne ssaki z lasów Afryki Środkowej, takie jak: słoń leśny, bawół leśny i bongo.

W 2003 roku ustalono, że w parku żyje 349 gatunków ptaków, w tym 42 endemiczne.

Powyżej 2600 m. n. p. m., na szczytach Kahuzi i Biega rozwinęła się roślinność wrzosowata.

Poważne obawy, że część Parku Narodowego Kahuzi-Biega została wylesiona i zgłoszone tam nielegalne polowania, jak również wojna i inne konflikty lokalne pustoszące kraj, doprowadziły do wpisania w 1977 roku tego obszaru na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu.

Na stan parku duży wpływ miał napływ uchodźców. Infrastruktura została splądrowana i zniszczona, a większość pracowników uciekła z tego obszaru. Teren ten służył również jako kryjówka dla dużych grup militarnych oraz nielegalnych osadników. Doprowadziło to w efekcie do pożarów, wzmożonego kłusownictwa oraz nielegalnego usuwania i spalania drewna.

W 1984 roku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wpisano kolejny obszar Demokratycznej Republiki Konga – Park Narodowy Salonga.

Na 36 tys. km² rozległego obszaru, dostępnego wyłącznie drogą wodną, rozciąga się największy rezerwat wilgotnego lasu równikowego. Podzielony jest na dwie części: północną i południową.

Obszar ten stanowi naturalne środowisko życia niezliczonej liczby przedstawicieli flory i fauny. Spotkać tu można wiele zagrożonych, endemicznych gatunków, takich jak: słoń afrykański leśny, szympanś karłowaty, paw kongijski oraz zwany fałszywym krokodylem – gawiał afrykański.

Życie roślin i zwierząt stanowi tutaj przykład ewolucji biologicznej i adaptacji form życia w złożonym, równikowym środowisku lasów deszczowych. Duża wielkość parku zapewnia ciągłą możliwość ewolucji gatunków w stosunkowo niezakłóconym lesie.

Park Narodowy Salonga był do końca XX wieku jedynym z pięciu miejsc w DR Kongo, które nie zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu. Ze względu na centralne położenie w kraju był mniej dotknięty trwającymi konfliktami zbrojnymi.

W 1999 roku uznano, że kłusownictwo i budownictwo mieszkaniowe mają jednak wpływ na integralność terenu, a jego wpisanie na listę w zagrożeniu pozwoli Salonga na skorzystanie z projektu pomocowego dotyczącego szkolenia personelu, zakupu sprzętu, a także ochrony różnorodności biologicznej.

W 1966 roku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wpisano Rezerwat Okapi, znajdujący się na północnym wschodzie DR Kongo. Zajmuje on około 1/5 lasu Ituri. W tej części dorzecza rzeki Kongo, będącej jednym z największych systemów rzecznych Afryki, żyje około 5 tys. okapi (spośród 30 tys. występujących na wolności). Swoje siedliska mają tu również zagrożone gatunki ssaków naczelnych i ptaków.

Rezerwat zawiera 101 gatunków ssaków i 376 udokumentowanych gatunków ptaków. Populację endemicznego gatunku okapi (żyrafy leśnej) szacuje się na 5 tys. osobników. Wśród endemicznych gatunków ssaków lasów Demokratycznej Republiki Kongo znajdują się tu żenety olbrzymie i żenety rybożerne. Rezerwat zapewnia schronienie 17 gatunkom naczelnych (13 dziennych i 4 nocnych), w tym 7500 szympanсів oraz 7500 słoń leśnych. Swoje siedliska mają tu również zagrożone gatunki ptaków, między innymi charakterystyczny dla tych rejonów paw kongijski.

Na tym olśniewającym pięknem krajobrazów terenie, słynącym min. z wodospadów Ituri i Epulu, mieszkają tradycyjne koczownicze grupy Pigmejów Mbuti oraz łowców Efe.

W 1997 roku Komitet UNESCO wpisał rezerwat na listę w zagrożeniu. Stało się tak ze względu na doniesienia, że konflikt zbrojny, który rozprzestrzenił się na wschodnie części kraju na początku 1997 roku, doprowadził do grabieży obiektów i zabijania słoń w tym miejscu. Większość pracowników uciekła z rezerwatu. Pojawiły się również doniesienia o wydobywaniu złota.

Jedenaście lat temu (w 2009 roku) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO został wpisany piąty obszar DR Kongo – Park Narodowy Garamba.

Teren powołanego w 1938 roku parku obejmuje rozległe sawanny oraz obszary trawiaste lub lesiste, które dodatkowo urozmaicają bagniste depresje i lasy galeriowe. Na 4920 km² rezerwatu można spotkać cztery największe na świecie gatunki ssaków lądowych. Występują tu słonie, hipopotamy oraz nosorożce białe. Nosorożce z tego gatunku są większe od czarnych i wyjątkowo spokojne. W rezultacie zachowało się ich jedynie około 30 okazów. Poza ostatnią na świecie populacją północnego nosorożca białego żyją tu także endemiczne podgatunki kongijskiej żyrafy. Garamba i sąsiednie tereny tworzą rozległy obszar pokryty gęstą siecią małych źródeł, co powoduje obecność dużych stad słoń (w niektórych okresach roku 100 osobników).

Oprócz dużych ssaków roślinożernych żyją tu liczne gatunki typowe dla lasu: bongo, dzikacz leśny, szympansy i pięć gatunków małych naczelników.

W 1996 roku Park Narodowy Garamba został ponownie wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu w następstwie zwiększonego kłusownictwa i presji związanej wojną domową, zagrażającą bytowi chronionych zwierząt.

Lista obiektów zagrożonych ma na celu zwrócenie uwagi społeczności międzynarodowej na warunki zagrażające wartościom obiektów, które właśnie z uwagi na te wartości zostały wpisane na listę dziedzictwa ludzkości. Wpisanie obiektu na listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu pozwala Komitetowi na natychmiastowe uruchomienie środków z Funduszu Światowego Dziedzictwa na akcję ratunkową. Wpis wiąże się również z opracowaniem przez Komitet we współpracy z Państwem-Stroną, na którego terytorium znajduje się obiekt zagrożony, programu naprawczego i monitorującego stan obiektu.

Większość zawartych w artykule informacji pochodzi z oficjalnej strony internetowej UNESCO World Heritage Centre (<https://whc.unesco.org/>).

Afryki jeszcze nie odwiedziłem i nie posiadam własnych zdjęć, które mógłbym pokazać, więc zamieszczę linki z odnośnikami do odpowiednich galerii na stronie UNESCO World Heritage Centre.

1. Park Narodowy Wirunga
<https://whc.unesco.org/en/list/63/gallery/>
2. Park Narodowy Kahuzi-Biega
<https://whc.unesco.org/en/list/137/gallery/>
3. Park Narodowy Salonga
<https://whc.unesco.org/en/list/280/gallery/>
4. Rezerwat Okapi
<https://whc.unesco.org/en/list/718/gallery/>
5. Park Narodowy Garamba
<https://whc.unesco.org/en/list/136/gallery/>

W 1995 roku grupa studentów na Forum Młodzieży Światowego Dziedzictwa, które odbyło się w norweskim Bergen, stworzyła maskotkę Programu Edukacji Światowego Dziedzictwa – Patrimonito, który jest bohaterem wielu filmików o ochronie światowego dziedzictwa, min. Gór Wirunga.

<https://youtu.be/6HCb6uEDjts>

